

Teleshun K.O., candidate of Philology
KNU, Kyiv

THE RICHNESS OF PROFESSIONAL TEXTS WITH HIGHLY SPECIALIZED, GENERAL SCIENTIFIC TERMS AND COMMON VOCABULARY

The article is devoted to the analysis of Turkish professional texts of trade. The author performs statistical calculations and determines the degree of richness of professional texts with highly specialized, general scientific terms and common vocabulary.

Keywords: *Turkish professional language of trade, functioning of term, terminological saturation, general vocabulary.*

УДК 811.111'373

Глухова Л., викладач

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, Дніпропетровськ

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ФРЕЙМУ TEACHING/RESEARCH STAFF У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті розглядаються особливості вербалізації фрейму TEACHING/RESEARCH STAFF як однієї зі складових концепту EDUCATIONAL MANAGEMENT у двох варіантах сучасної англійської мови: британському й американському. Виявлено основні лексичні засоби, за допомогою яких фрейм TEACHING/RESEARCH STAFF актуалізується у сучасній англійській мові. В середині фрейму виділено декілька слотів та наведено нові засоби, які їх репрезентують в англійській мові. Проаналізовано спільні та відмінні риси у засобах вербалізації фрейму TEACHING/RESEARCH STAFF у британському й американському варіантах сучасної англійської мови.

Ключові слова: *концепт, фрейм, слот, вербалізація, освітній менеджмент, британський варіант англійської мови, американський варіант англійської мови.*

Сучасна система вищої освіти знаходиться в процесі постійного розвитку та регулярно зазнає трансформацій та змін. Причиною цьому слугує ціла низка факторів, зокрема спроба уніфікації та впорядкування Європейського простору вищої освіти, впровадження в освітній процес вищих навчальних закладів компонентів Болонського процесу, а також процес глобалізації, який характерний сьогодні не тільки для сфери вищої освіти, але й також для інших галузей суспільного життя. Останній чинник впливає не тільки на загальну концепцію управління вищою освітою, але й на систему менеджменту кожного окремо взятого вищого навчального закладу.

Вивченням особливостей та принципів управління системою освіти, навчальним закладом як таким, а також визначенням функцій та якостей сучасного управління займається галузь науки *освітній менеджмент* (educational management), аналізу та вивченню якої присвячені численні дослідження в сферах педагогіки, психології та менеджменту.

© Глухова Л., 2015

Необхідно наголосити, що *educational management* є не просто лексичною одиницею, яка вербалізує процес управління вищим навчальним закладом в сучасній англійській мові, це концепт, який має доволі розгалужену семантичну структуру та включає в себе образи, асоціації та процеси, які пов'язані з процесом управління навчальним закладом.

В попередніх роботах нами було виявлено та проаналізовано лексико-семантичні варіанти, які складають семантичну структуру лексичної одиниці *educational management* [4], а також представлено узагальнену фреймову структуру концепту EDUCATIONAL MANAGEMENT у сучасній англійській мові [16].

Варто зазначити, що в останні декілька десятиліть ведуться активні дослідження галузі освітнього менеджменту. Деякі з них сконцентровані на його педагогічних та психологічних складових (роботи М.Певзнера [7], Ф.Декера [15] та ін.), інші стосуються його соціальних та маркетингових аспектів (дослідження В.Смолей [12]), у третій ключовим аспектом є маркетингові питання та питання менеджменту (розробки А.Барановського [2]). Однак жодне з досліджень не присвячено ані лінгвістичним аспектам освітнього менеджменту, ані його лінгвокогнітивним особливостям. Саме цей факт пояснює **актуальність** нашої наукової розробки.

Аналіз наукової літератури, яка присвячена дослідженню поняття *освітній менеджмент*, дозволяє стверджувати, що воно містить в собі такі складові як апарат керування, методи керування, адміністрування, фінансова діяльність, міжнародне співробітництво та ін. Всі ці аспекти, ми вважаємо, формують концепт EDUCATIONAL MANAGEMENT, а кожен з них можемо розглядати як окремий фрейм, який є невід'ємною складовою концепту.

Слід наголосити, що концепт – це складне ментальне утворення, яке є мінімальною складовою концептуальної картини світу будь-якого цивілізованого суспільства. Крім того, концепт є ключовим елементом процесу концептуалізації, результатом якого є створення концептуальної системи – системи концептів в свідомості індивіда або колективній свідомості етносу, який відтворює у вигляді структурованих та впорядкованих знань уявлення про світ, дійсність та результати внутрішнього рефлексивного досвіду [10: 298].

Наукові роботи, які присвячені дослідженню поняття «концепт», відрізняються широтою поглядів на це багатоаспектне явище. Як наслідок, складність та багатовимірність поняття «концепт» викликає розбіжності в розумінні його визначень. Подібна диференціація спричинена кількома різними підходами до його природи: лінгвокультурологічним (В.Карасик [6], Г.Слишкін [11]), у межах якого концепт розуміють як результат зіткнення значення слова з особистим та етнічним культурним досвідом людини; культурологічним (Ю.Степанов [13]), коли концепт трактують як основну ланку культури в ментальному світі людини; лінгвістичним (А.Бабушкін [1], С.Воркачов [3]), що ґрунтується на розумінні семантики мовного знаку як засобу формування змісту концепту, та лінгвокогнітивним (Й. Стернін, З. Попова [9]), представники якого аналізують концепт з семантико-семасіологічного погляду, який зумовлює пошук мовних реалізацій цього ментального утворення.

Саме останній погляд на поняття «концепт» ми використовуємо в якості ключового для досягнення **мети** нашої наукової розробки: виявити особливості вербалізації концепту EDUCATIONAL MANAGEMENT та показати, які саме мовні засоби слугують репрезентантами фрейму TEACHING/RESEARCH STAFF як однієї зі складових

структури зазначеного концепту, а також окреслити основні когнітивні ознаки, що його формують. Предметом статті є лексичні одиниці, які об'єктивують концептуальні ознаки концепту EDUCATIONAL MANAGEMENT, зокрема однієї з його складових – фрейму TEACHING/RESEARCH STAFF. Завдання наукової розробки – виявити засоби вербалізації фрейму TEACHING/RESEARCH STAFF в сучасній англійській мові.

Що стосується методологічного інструментарію, який використовують для дослідження найбільш значимих для суспільства концептів, він відзначений своєю різноманітністю.

Метод, який використовуємо ми в нашому дослідженні, є метод фреймового аналізу, тому що він, на нашу думку, дозволяє якнайглибше та детальніше розглянути концепт ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ. З точки зору Ч.Філмора [14], фрейм являє собою систему концептів, які співвідносяться так, що для розуміння будь-якого з них треба осягнути всю структуру, до якої входить цей концепт: якщо хоча б один концепт цієї структури вводить в текст або мовлення, то решта автоматично стають доступними [8: 162]. Щодо його структури, фрейм складається з верховинних вузлів, які містять завжди актуальну для наведеної ситуації інформацію, та термінальних вузлів, або слотів, які заповнюються інформацією з конкретної ситуації.

Матеріал дослідження складають 162 лексичні одиниці, які вербалізують фрейм TEACHING/RESEARCH STAFF у сучасній англійській мові, котрі були відібрані з буклетів та офіційних веб-сайтів 50 провідних вищих навчальних закладів (з них 25 вищих навчальних закладів Великої Британії та 25 вищих навчальних закладів Сполучених Штатів Америки) за останні 10 років (2005-2015 роки).

Аналіз фактичного матеріалу дозволяє стверджувати, що фрейм TEACHING/RESEARCH STAFF актуалізується у сучасній англійській мові за допомогою широкого кола номінативних засобів. Два центральних поняття, які актуалізують цей слот у сучасній англійській мові, є *a person who teaches at a university and/or is occupied with research activity*. У семантичній структурі наведеної дефініції містяться дві диференційні семи: *a person who teaches at a university* та *a person who is occupied with research activity*. Аналіз матеріалу підтвердив, що лексична одиниця, яка актуалізує першу диференційну сему в сучасній англійській мові, є *academic staff*, а другу – *research staff*.

У ході дослідження фактичного матеріалу було виявлено ще одну особливість. Абсолютно весь науково-дослідницький персонал у британських та американських ВНЗ поділяється на дві категорії: *tenure(-track) staff/faculty* та *non-tenure(-track) staff/faculty*. Різниця у семантичній структурі наведених лексичних одиниць полягає в одній диференційній семі *штатна/позаштатна посада*.

У процесі дослідження виявлено, що засоби вербалізації посад у двох варіантах англійської мови є майже ідентичними. Розгляд статутів та історії розвитку ВНЗ, які було обрано для дослідження, дає можливість виділити чотири слоти всередині цього фрейму: слот PROFESSOR, слот LECTURER, слот JUNIOR STAFF, слот RESEARCHER.

Ядерною лексемою, яка вербалізує слот PROFESSOR в американському та британському варіантах сучасної англійської мови, є *professor*. Словниковим значенням згаданої лексеми є *a teacher of the highest rank in a university department* (LDOCE). Аналіз лексики буклетів та веб-сайтів ВНЗ, які були обрані для нашої роботи, переконав, що саме у своєму словниковому значенні ця лексична одиниця фігурує у сучасній англійській

мові. В американському варіанті сучасної англійської мови у семантичній структурі вказаної лексичної одиниці з'являється ще одна диференційна сема: *any teacher at a university*. У процесі дослідження було виявлено одну цікаву деталь: якщо лексична одиниця *Professor* є власним ім'ям, вона є вербалізатором професорської посади, а якщо вона є ім'ям загальним, то вона є вербалізатором значення *будь-який викладач ВНЗ*.

Загальноприйнята градація посади *professor* також позначена номінативною ідентичністю для американського варіанту сучасної англійської мови. Так, розподіл посад на *Assistant Professor*, *Associate Professor* та *Full Professor* є нормою для американського варіанту сучасної англійської мови. Мало того, у вказаних варіантах сучасної англійської мови вони мають однакову семантичну наповненість, яка збігається зі словниковим значенням кожної лексичної одиниці: *assistant professor – a teacher at a US college or university who is above the level of instructor and below the level of associate professor*; *associate professor – a teacher who works at a college or university in the US who is above the level of an assistant professor and below the level of a full professor*; *full professor – a teacher at a US college or university who has the highest status and has the right to keep their job as long as they want* (MEDAL). У наведених словникових дефініціях є примітка, що визначення є актуальними для американського варіанту сучасної англійської мови.

У британському варіанті сучасної англійської мови значення, що є ідентичним до значення лексичної одиниці *Associate Professor*, міститься в семантичній структурі лексичної одиниці *Reader* (окрім Оксфордського університету, де варіантом актуалізації цього ж самого значення слугує лексема *Senior Lecturer*), яка є особливістю британського варіанту сучасної англійської мови, тому що не функціонує в американському варіанті сучасної англійської мови.

Цікавим варіантом вербалізації слоту PROFESSOR є сполучення його ядерної лексеми (*professor*) з прикметниками *emeritus* та *honored*. Ці лексеми репрезентують у сучасній англійській мові поняття *a retired professor with high academic respect and esteem, who may engage in research and teaching activities similar to that of high-ranking academics of the University* (University of Nicosia). Аналіз нашого фактичного матеріалу виявив, що лексичні одиниці *Professor Emeritus* та *Honored Professor* є абсолютними синонімами і можуть замінювати одна одну в сучасній англійській мові.

У процесі дослідження встановлено, що слот LECTURER позначений своєю номінативною ідентичністю у двох досліджуваних варіантах сучасної англійської мови. Лексичними одиницями, які його вербалізують, є *senior lecturer*; *lecturer*; *assistant lecturer*; *instructor*; *fellw*; *associate*. Зазначимо, що між семантичною структурою та когнітивними ознаками кожної з вказаних лексичних одиниць немає жодної різниці в американському та британському варіантах мови. Їхньою спільною рисою є вербалізація такого поняття: *an individual whose primary responsibility is to teach and advise students* (Massachusetts Institute of Technology). Семантична різниця полягає в диференційній семі *кар'єрні сходинки*: поняття *найнижча викладацька посада* актуалізується в сучасній англійській мові за допомогою лексичної одиниці *instructor*; наступна «сходинка» викладацької кар'єри називається *assistant lecturer*; потім йде *lecturer*; і наступна викладацька посада – *senior lecturer*.

Необхідно також відзначити наявність таких понять як *visiting faculty/staff*; *affiliated faculty/staff*; *supernumerary faculty/staff*; *adjunct faculty/staff*. Спільною когнітивною

ознакою вказаних понять є *непостійний викладацький персонал*. Засобами вербалізації цієї когнітивної ознаки є прикметники *visiting, affiliated, supernumerary* та *adjunct*, які вживаються в парі з лексичними одиницями, що вербалізують слоти PROFESSOR та LECTURER, наприклад: *affiliated lecturer, supernumerary lecturer, visiting professor, adjunct professor, adjunct lecturer* тощо. Вживання таких словосполучень у вказаних значеннях є характерним для англomовної картини світу обох варіантів англійської мови.

Наступний слот JUNIOR STAFF вербалізує в сучасній англійській мові поняття *молодший викладацький склад*. Цей слот має лише три варіанти вербалізації у сучасній англійській мові: *demonstrator, teaching fellow* та *teaching assistant*, але кожний з них є характерним лише для одного варіанту сучасної англійської мови. Так, наприклад, варіантом вербалізації цього слоту в британському варіанті сучасної англійської мови є лексична одиниця *demonstrator: a person who, under close supervision, instructs students about experiments, systems and/or methods and protocols and provides support to students engaged in such practical work* (University of Bristol).

Засобом вербалізації цього ж поняття в американському варіанті сучасної англійської мови слугує лексична одиниця *teaching fellow*. Подібна різниця, на нашу думку, між американським та британським варіантами сучасної англійської мови викликана суто історичними причинами.

Центральним поняттям, яке вербалізує слот RESEARCHER, є *a person who is occupied with research activity*. Аналіз фактичного матеріалу показав, що одним із засобів вербалізації слоту RESEARCHER у сучасній англійській мові є ядерна лексична одиниця слоту PROFESSOR, а когнітивну ознаку *дослідницький персонал* цій лексичній одиниці надає прикметник *research: Research Professor, Research Assistant, Research Professor, Research Associate Professor* тощо.

Іншими лексичними одиницями, які вербалізують слот RESEARCHER у сучасній англійській мові, є *research fellow, research associate, research assistant, senior researcher, senior research assistant, research technician, postdoctoral research fellow, postdoctoral research associate* тощо. Диференційною семою, яка міститься в структурі кожного варіанту вербалізації слоту RESEARCHER є *someone who does research*. Відмінність полягає лише у старшинстві посад, які вказані лексичні одиниці номінують.

Отже, слот RESEARCHER відмічений в американському та британському варіантах сучасної англійської мови номінативною ідентичністю. Усі вказані лексичні одиниці однаково широко вживаються в обох варіантах англійської мови з однаковими значеннями.

Таким чином, фрейм TEACHING/RESEARCH STAFF актуалізується у сучасній англійській мові за допомогою значної кількості номінативних засобів. У процесі дослідження виявлено, що засоби вербалізації посад у британському та американському варіантах сучасної англійської мови є у більшості випадків ідентичними, що, на нашу думку, можна пояснити історичними причинами. Незначні відмінності у засобах мовної репрезентації, які спостерігаються у деяких слотах, можливо пояснити особливостями мовної мікрокартини світу освітнього дискурсу тих ВНЗ, в якому вони функціонують.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у виявленні когнітивних та лінгвістичних особливостей інших фреймів, які формують структуру концепту EDUCATIONAL MANAGEMENT у сучасній англійській мові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабушкин А. П. Концепты разных типов в лексике и фразеологии и методика их выявления / А. П. Бабушкин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики : научное издание / [отв. ред. И. А. Стернин]. – Воронеж: Воронежский государственный университет, 2001. – С. 52–57.
2. Барановский А. И. Образовательный менеджмент: актуальные проблемы становления / А. И. Барановский // Современные наукоемкие технологии. – 2008. – №1. – С. 25–28.
3. Воркачев С. Г. Концепт счастья в русском языковом сознании: опыт лингвокультурологического анализа / С. Г. Воркачев. – Краснодар: КГТУ, 2002. – 142 с.
4. Глухова Л.О. Семантична структура лексичної одиниці *educational management* (на матеріалі сучасного англомовного освітнього дискурсу) / Л.О. Глухова // Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація: тези доповідей XIII наукової конференції з міжнародною участю, Харків, 7 лютого 2014 р. – Част. 1: А-Л. – Харків, 2014. – С. 65-66.
5. Даниленко Л. Інноваційний освітній менеджмент. Навчальний посібник / Л. Даниленко. – К.: Главник, 2006. – 144с.
6. Карасик В. И. Лингвокультурный концепт как единица исследования / В. И. Карасик, Г. Г. Слышкин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики : научное издание / [под ред. И. А. Стернина]. – Воронеж: Воронежский государственный университет, 2001. – С. 75–80.
7. Образовательный менеджмент: учебное пособие для магистратуры по направлению «Педагогика» / Иванов Е.В., Певзнер М.Н., Ветряков П.А., Федотова Г.А., Шерайзина Р.М., Ширин А.Г. / сост. и общ. ред. Иванова Е.В., Певзнера М.Н. – Великий Новгород, 2010.
8. Полюжин М.М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення : монографія / М.М.Полюжин. – Ужгород, 1999. – 240с.
9. Попова З.Д., Стернин И.А. Когнитивная лингвистика. – М., 2010. – 314с.
10. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2011. – 844 с.
11. Слышкин Г.Г. Лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе / Г.Г. Слышкин. – М.: Academia, 2000. – 141 с.
12. Смолей В.В. Загальні принципи шкільного менеджменту / В.В.Смолей // Наук. зап. Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка . — 2010. — Вип. 3. – С. 16-22.
13. Степанов Ю.С. Константы: Словарь русской культуры / Ю.С. Степанов. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1997. – 824 с.
14. Филлмор Ч. Фреймы и семантика понимания / Ч.Филлмор // Новое в зарубежной лингвистике. Выпуск XXIII. Когнитивные аспекты языка. – М., 1988. – С.52-59.
15. Decker F. Bildungsmanagement für eine neue Praxis / F. Decker. – München: Lexika Verlag, 1995. – 429 p.
16. Glukhova L.O. Frame Structure of the Concept “Educational Management” in the Modern English Language / L.O. Glukhova // Scientific Enquiry in the Contemporary World: Theoretical Basis and Innovative Approach. – Titusville, FL: L&L Publishing, 2012. – P. 150-152.

Глухова Л., преподаватель
Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара,
Днепропетровск

ОСОБЕННОСТИ ВЕРБАЛИЗАЦИИ ФРЕЙМА TEACHING/RESEARCH STAFF В СОВРЕМЕННОМ АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

В статье рассматриваются особенности вербализации фрейма TEACHING/RESEARCH STAFF как одной из составляющих концепта EDUCATIONAL MANAGEMENT в двух вариантах современного английского языка: британском и американском. Выявлены основные лексические средства, при помощи которых фрейм TEACHING/RESEARCH STAFF актуализуется в современном английском языке. Внутри фрейма выделены несколько слотов и представлены языковые средства, которые их представляют в современном английском языке. Проанализированы общие и отличительные черты в средствах вербализации фрейма TEACHING/RESEARCH STAFF в британском и американском вариантах современного английского языка.

Ключевые слова: концепт, фрейм, слот, вербализация, образовательный менеджмент, британский вариант английского языка, американский вариант английского языка.

Glukhova L., instructor
Oles Honchar Dnipropetrovsk national university, Dnipropetrovsk

PECULIARITIES OF VERBALIZATION OF THE FRAME TEACHING/RESEARCH STAFF IN MODERN ENGLISH

The article deals with peculiarities of verbalization of the frame TEACHING/RESEARCH STAFF as one of the components of the concept EDUCATIONAL MANAGEMENT in two varieties of modern English: British English and American English. The major lexical units that actualize the frame TEACHING/RESEARCH STAFF in modern English have been selected. Several slots have been revealed within the frame, and lexical units that represent them in modern English have been shown. Similar and distinctive features of the means of verbalization of the frame TEACHING/RESEARCH STAFF in British English and American English have been analysed.

Key words: concept, frame, slot, verbalization, educational management, British English, American English.